



ПОДІЛЛЯ
ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

ВИПУСК П'ЯТНАДЦЯТИЙ
ТОМ ПЕРШИЙ

Хмельницький національний університет

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра української філології

**ПОДІЛЛЯ.
ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ**

Випуск п'ятнадцятий

Том перший

Електронний збірник наукових праць

Хмельницький

2022

УДК 908(477.43)

ББК 26.891

П 44

Поділля. Філологічні студії: електронний збірник наукових праць. Головний редактор Торчинський М. М. Хмельницький, 2022. Випуск п'ятнадцятий. Том перший. 236 с.

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри української філології Хмельницького національного університету (протокол № 13 від 2 травня 2022 року).

Редакційна колегія: М. М. Гавриш, І. В. Горячок, О. М. Дорофєєва, К. А. Дубініна, Т. П. Коваль, О. О. Лапшина, Л. В. Олійник, В. А. Папушина, І. В. Приймак, О. П. Ранюк, О. В. Садовець, Л. В. Терещенко, Н. М. Торчинська, М. М. Торчинський (головний редактор, відповідальний за випуск), І. Б. Царалунга, О. М. Юцишина, А. М. Янчишин.

Збірник наукових праць містить статті студентів, присвячені аналізу проблем, пов'язаних із вивченням мови, літератури та методик їх викладання у навчальних закладах.

Для мовознавців, літературознавців, методистів, учителів та усіх, хто цікавиться філологічними питаннями.

ББК 26.891

П 44

© Автори статей, 2022

© Хмельницький

<i>Франчук Ю.</i> Поетична творчість Сергія Жадана: ідейно-стильова та жанрова специфіка	204–207
<i>Фурман Ю.</i> Ідея фемінізму в українській жіночій прозі XIX–XX століть	208–211
<i>Храпак Т.</i> Структурні й дериваційні особливості українських фалеронімів	212–214
<i>Чуркіна Л.</i> Ментально-культурні відмінності між Україною та її східним сусідом	215–218
<i>Шевчук М.</i> Офіційно-ділова лексика у «Словарі української мови» за редакцією Бориса Грінченка	219–225
<i>Шек К.</i> Невербальне спілкування в процесі міжкультурної комунікації	226–230
<i>Шелестинська І., Дубініна К. А.</i> Вплив «Пісні про Нібелунгів» на патріотичне та культурне відродження німецької нації	231–236

Шек Карина, студентка групи ФПЛ-20-1
факультету міжнародних відносин і права
Науковий керівник – *Дорофєєва О. М.*, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іншомовної освіти та міжкультурної комунікації
(Хмельницький національний університет)

НЕВЕБАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню невербального спілкування в процесі міжкультурної комунікації й комунікації між людьми в різних культурних групах; також розглянуто різні види невербального спілкування не тільки в Україні, але й за кордоном, зокрема їхнє значення.

Ключові слова: *вербальні компоненти, культура, міжкультурна комунікація, невербальне спілкування.*

Міжкультурна комунікація – галузь науки, що вивчає особливості вербального й невербального спілкування людей, які належать до різних національних і мовно-культурних спільнот. Намагаючись якомога повніше дослідити всі аспекти міжкультурної комунікації, ми не можемо оминати такого важливого аспекту, як невербальний складник.

Невербальна комунікація – це система знаків, що використовуються у процесі спілкування і відрізняються від мовних засобами та формою виявлення. І хоча мовні канали зв'язку мають пріоритетне значення, та в жодному разі не можна ігнорувати невербальні засоби комунікації. На досвіді багатьох поколінь доведено, що один незрозумілий жест може призвести як до виникнення примітивної ворожості, так і до серйозних, складних конфліктів [3; 4].

Сучасна наука розглядає невербальні засоби спілкування з декількох точок зору:

- у контексті осмислення загальних програм і способів людської поведінки (А. Піз, Дж. Фаст, А. Фрізен, Дж. Холл та інші);

- формальний та семантичний аналіз невербальних знаків у співвідношенні з мовними знаками (Т. Ніколаєва, І. Шаронов, К. Шерер);

- власне лінгвістичні, соціолінгвістичні, психолінгвістичні та інші аналітичні розробки, спрямовані на розпізнання за вербальними та невербальними знаками психологічних та емоційних станів, дослідження національної специфіки мовленнєвої і немовленнєвої поведінки, аналіз способів відображення невербальної поведінки в художній літературі (А. Вежбицька, П. Екман, К. Крейдлін, С. Павлова та інші).

Науковці також широко використовують спостереження культурологів, етнологів, антропологів для розв'язання проблем невербальної поведінки [5].

Нещодавно з'явилася велика кількість робіт, присвячених міжкультурній комунікації, але необхідно знати, що до уваги дослідники беруть в основному вербальний складник, який на сьогоднішній день є більш структурованим і вивченим.

Таким чином, **метою** нашої статті є можливість пізнання невербальних компонентів комунікації й оволодіння навичками їх використання не тільки в міжкультурній сфері, але і в повсякденному житті.

Існують різні типології невербальних засобів спілкування. За класифікацією Ф. С. Бацевича, наприклад, невербальні засоби спілкування представлені акустичними, оптичними, тактильно-кінестезичними, ольфакторними, темпоральними [2].

Вербальні компоненти, відіграють провідну роль у міжособистісному спілкуванні, оскільки саме вони є основними носіями значень повідомлень [2, с. 58]. Але водночас низка дослідників стверджує, що невербальні сигнали в міжособистісному спілкуванні означають більше, ніж вербальні, тобто це доводить важливість дослідження елементів інших семіотичних систем [2, с. 59].

Особливе значення в ході комунікації має кінестична система [8]. Дослідники зазначають що «вираз обличчя, поза, жести, коли йдеться про

сприйняття співрозмовника як особистості набагато ефективніші, ніж його словесне вираження» [6, с. 63]. Таким чином, невербальні сигнали повинні гармоніювати з вербальним мовленням, доповнюючи чи підсилюючи мовлення мовця. **Об'єктом** дослідження є невербальне спілкування окремих груп населення (чи в межах однієї групи).

Предметом нашого дослідження виступають лінгвістичні та культурні особливості невербальної комунікації.

Доцільно зауважити, що невербальна комунікація залежить від типу культури. Є, звичайно, жести, експресивні сигнали, які майже однакові в усіх народів (посмішка, сердитий погляд, насуплені брови, хитання головою). Водночас є досить багато невербальних засобів, звичок, що прийняті лише однією нацією. Можна уявити, які труднощі виникають під час спілкування в мешканця Західної Європи з представником Японії. У спілкуванні європейців з японцями найбільше труднощів і непорозумінь викликає хибне тлумачення японського слова «хай». Це слово зазвичай перекладається як «так». Слухаючи співрозмовника, японець майже на кожну фразу може відповідати словом «хай», супроводжуючи його кивком, але це зовсім не означає, що він згодний зі співрозмовником. Уживання слова «хай» зазвичай означає лише «Я уважно вас слухаю».

Під час взаємодії культур можуть виникати ненавмисні «збої» в процесі комунікації й навіть конфлікти, спричинені різними вербальними й невербальними кодами в носіїв різних культур. Наведемо кілька прикладів розбіжності «наших» й «іноземних» (англійських, італійських, німецьких тощо) жестів. Східні слов'яни, прощаючись, махають рукою (як, до речі, і люди інших національностей, наприклад, англійці чи італійці), розвертаючи долоню від себе і розгойдуючи нею вперед і назад, водночас англійці розгойдують нею з боку вбік, а італійці розвертають долоню до себе і розгойдують нею вперед і назад. Цей італійський жест по-українськи чи по-

польськи означає «йдіть сюди», тому легко зрозуміти, яким чином виникають непорозуміння.

Наприклад, більшість європейських народів передають згоду, хитаючи голову згори донизу. Болгари цим жестом передають незгоду, японці – лише підтверджують, що уважно слухають співрозмовника.

Популярний жест «коло», утворене пальцями руки, більшістю англomовних народів, а також в Європі та Азії застосовується з метою передавання інформації про те, що все гаразд. Але у Франції цей жест означає «нічого», а в Японії – «гроші».

Український школяр чи студент, що бажає виступити на занятті, піднімає руку, витягнувши кисть; у німців піднімають два пальці. Українські студенти, якщо хочуть виразити схвалення викладачу, що блискуче прочитав лекцію, починають аплодувати; західноєвропейські студенти в тій же ситуації стукають кістками пальців по столу. В Індії та в деяких інших азіатських країнах знайомі при зустрічі складають руки човником, притискаючи їх до грудей, і злегка схиляють уперед голову, а не вітаються за руку. Говорячи про себе, європеєць показує рукою на груди, а японець – на ніс. Китаєць чи японець, розповідаючи про своє нещастя, посміхається, щоб «слухачі не засмучувались»; у європейському культурному ареалі цього не роблять. Деякі «іноземні» жести просто не мають у нас еквівалентів. Наприклад, американський жест перемоги; жест, який у США означає щось начебто «удачі тобі», «будь здоровий». Характерно, що жести, які не мають відповідників, інтерпретуються неправильно: скажімо, жест може бути сприйнятий як погроза, а не побажання доброго настрою, тобто в протилежному значенні [4].

Слід зазначити, що невербальне спілкування посідає дуже важливе місце в нашому спілкуванні, адже, за підрахунками дослідників, на невербальні засоби (міміку, жести, рухи, погляди, посмішки) припадає 55 % спілкування;

на фонетичне оформлення мовлення (інтонацію, тон, тембр) – 38 %; слова ж забезпечують ефективність комунікації лише на 7 %.

Отже, наше дослідження підтвердило, що запорукою успішного спілкування між людьми, особливо різних національностей і різних культур, є не лише мова. Одне з найважливіших місць у міжкультурній комунікації займає невербальне спілкування. Уміння читати й застосовувати самому знаки невербальної системи спілкування допоможе досягти успіху не лише в діловій сфері, але і в повсякденному житті.

Список використаної літератури:

1. Акишина А. А., Кано Х., Акишина Т. Е. Жесты и мимика в русской речи : лингвострановедческий словарь. Москва : Русский язык, 1991. 146 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
3. Невербальна комунікація. *Психологія*. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/9851/> (дата звернення: 12.04.2022).
4. Невербальна комунікація. *Подольська Є.А., Лухвар В.Д., Іванова К.А. Культурологія*. 2003. URL: <https://readbookz.net/book/208/7860.html> (дата звернення: 13.04.2022).
5. Осоновська О. С. Невербальні особливості міжкультурної комунікації у світлі українських та польських лінгвістичних досліджень. Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. URL: <https://ukropolnauka.wordpress.com> (дата звернення: 12.04.2022).
6. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: Сполом, 2001. 233 с.
7. Щербина В. Проблема міжкультурної комунікації в сучасному гуманітарному знанні. *Культурологічна думка*. 2014. № 7. С. 173–178.
8. Юр'єва О. Ю. Особливості невербальної передачі інформації у процесі. URL: <http://naub.org.ua/?p=270> (дата звернення: 13.04.2022).